HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

על גבי חרס מותר ורבה אמר על גבי חרס נמי אסור משום דקא מוליד ריחא רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו [א]סחופי כסא אשיראי ביומא טבא אסור מ"ט משום דקמוליד ריחא ומ"ש ממוללו ומריח בו וקוטמו ומריח בו התם ריחא מיהא איתא ואוסופי הוא דקא מוסיף ריחא הכא אולודי הוא דקמוליד ריחא רבא אמר [ב]על גבי גחלת נמי מותר מידי דהוה אבשרא אגומרי דרש רב גביהא מבי כתיל אפתחא דבי ריש גלותא קטורא שרי א"ל אמימר מאי קטורא אי (א)קטורא בידי מעשה אומן הוא ואי לעשן אסור דהא קא מכבה אמר ליה רב אשי לעולם לעשן (ב)מידי דהוה אבשרא אגומרי איכא דאמרי א"ל אמימר מאי קטורא אי קטורא בידי [ג]מעשה אומן הוא אי לעשן אסור דקא מוליד ריחא אמר רב אשי אנא אמריתה נהליה ומשמיה דגברא רבה אמריתה נהליה לעולם לעשן ומידי דהוה אבשרא אגומרי: ועושין גדי מקולס: תניא רבי יוסי אומר (ג)תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדי מקולס בלילי פסחים שלחו ליה אלמלא תודוס אתה גוזרנו עליך נדוי שאתה מאכיל את בני ישראל קדשים בחוץ קדשים סלקא דעתך אלא אימא כעין קדשים: **מתני'** (ד)שלשה דברים רבי אלעזר בן עזריה מתיר וחכמים אוסרים (ה)פרתו יוצאה ברצועה שבין קרניה [ד]ומקרדין את הבהמה ביו"ט [ה]ושוחקין את הפלפלין ברחים שלהן (ו)רבי יהודה אומר אין מקרדין את הבהמה ביום טוב מפני שעושה חבורה °אבל מקרצפין וחכמים אומרים אין מקרדין אף לא מקרצפין: **גמ'** (ז)למימרא דר' אלעזר בן עזריה חדא פרה הויא ליה והאמר רב ואמרי לה אמר רב יהודה אמר רב תליסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל שתא ושתא תנא לא שלו היתה אלא של שכנתו היתה ומתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו: ומקרדין את הבהמה ביו"ט: תנו רבנן (ח)איזהו קרוד ואיזהו קרצוף קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה (ט)וג' מחלוקות בדבר רבי יהודה סבר (י)דבר שאינו מתכוין אסור מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד ורבנן סברי נמי כר' יהודה דבר שאינו מתכוין אסור וגזרינן קרצוף אטו קרוד ור' אלעזר בן עזריה סבר לה כר' שמעון דאמר (כ)דבר שאינו מתכוין מותר ובין קרוד ובין קרצוף שרי אמר רבא אמר רב נחמן אמר שמואל ואמרי לה אמר רב נחמן לחודיה [ו]הלכה כר' שמעון שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו אמר ליה רבא לרב נחמן ולימא מר הלכה כר' יהודה שהרי חכמים מודים לו א"ל אנא כר' שמעון ס"ל ועוד שהרי רבי אלעזר בן עזריה מודה לו:

מתני'

על גבי חרס. שהסיקו: **מותר.** דכבוי ליכא והבערה נמי ע"י שינוי היא כלאחר יד וליכא איסורא דאורייתא: **דקמוליד ריחא.** שנכנס בחרס שלא היה בו ריח ואסור מדרבנן שהמוליד דבר חדש קרוב הוא לעושה מלאכה חדשה: **סחופי כסא אשיראי.** לכפות כוס מבושם על השיראים של מלבוש להכניס בהן ריח הבושם שבכוס: **אסור.** דקא מוליד ריח בשיראים: **מאי שנא ממוללו ומריח בו.** דתניא (ל)במשילין גבי עלי בשמים מוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו או קוטמו שיהא מקום הקטימה לח ונותן ריח ובתלושין קמיירי: **רבא אמר על גבי גחלת נמי מותר.** כשמואל דאוכל נפש הוא עשון פירות זה ושוה לכל נפש ואי משום כבוי והבערה ואולודי ריחא מידי דהוה אבשרא אגומרי דאיכא כל הני ושרי: **קטורא שרי.** כן דרש להם ולא פירש דבריו: **אי קטורא בידי.** שעושין לבתי שוקים ולבתי ידים של חלוקי הנשים שמקמטין אותן על עץ חלק או על אגודה של קשים וקורין אופרונציי"ר מעשה אומן הוא ואסיר. וקטורא לשון קשר: **ואי קטורא.** לשון קטור הכבשן (מ) דהיינו לעשן: **אסור משום דמוליד ריח.** והיכי דריש דשרי: **בשרא אגומרי.** מוליד נמי ריח בפחמין: **אלמלא תודוס אתה.** חכם גדול ונכבד: **קדשים סלקא דעתך.** מאי קרוב להאכיל קדשים איכא היאך יכולין להיות קדשים ואין אדם מקדישן: **אימא כעין קדשים.** והכי שלחו ליה שאתה מאכיל את ישראל כעין קדשים והרואה אומר הוקדשו לפסח: **מתני' פרתו יוצאה.** בשבת: **ברצועה שבין קרניה.** לנוי ואמור רבנן משאוי הוא ואינו תכשיט לה: **ומקרדין.** אישטריליי"ר במגררת של ברזל ששיניה דקות ואע"ג דעביד חבורה: **ברחים שלהן.** כעין אותם שלנו: **מקרצפים.** במגררת של עץ ששיניה גסות ואין עושה חבורה: **גמ' במאי קא מיפלגי** כולה לישנא לא גרסי' וה"ג **ושלש מחלוקות בדבר ר' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור מיהו קרוד קטנים ועושין חבורה קרצוף גדולים ואין עושין חבורה ולא גזרינן קרצוף אטו קרוד ורבנן סברי לה כרבי יהודה דאמר דבר שאינו מתכוין אסור וגזרינן קרצוף אטו קרוד ור' אלעזר בן עזריה סבר דבר שאין מתכוין מותר.** ופירוש ר' יהודה סבר חבורה אע"פ שאין מתכוין לה אסור מיהו הך חששא בקרוד איתא הלכך אין מקרדין אבל בקרצוף ליכא למיחש משום חבורה: **ורבנן סברי נמי כר' יהודה דדבר שאין מתכוין אסור.** ואין מקרדין ומחמירי מיניה דגזרי קרצוף אטו קרוד: **ור' אלעזר סבר.** הואיל ואין מתכוין לחבורה אף על גב דזמנין דמתרמי שרי הלכך אפי' קרוד שרי: **הלכה כר' שמעון.** דאמר (שבת כב. מו:) גורר אדם מטה כסא וספסל דדבר שאינו מתכוין מותר:

מתני'

על גבי חרס מותר. פי' רש"י משום שאין כאן כבוי ואי משום הבערה הוי הבערה כלאחר יד ושרי לעשותה ביום טוב והר"ר יצחק פירש דשפיר הוי הבערה כדרכה ומ"מ שריא דקסבר דהבערה שלא לצורך שרי לעשותה ביום טוב וכן משמע בירושלמי [דמשילין] מהו לאדלוקי נר של בטלה ביום טוב ר' יוסי אסר ורבנן שרו והטעם מאן דאסר סבר דהבערה לחלק יצתה והוי מלאכה ואסור לעשותה בי"ט ומאן דשרי סבר דללאו יצתה (א) והבערה שלא לצורך מותר לעשותה בי"ט ולא הוי אב מלאכה ומיהו התם קאמר לא תאסור ולא תשרי ומכאן יש ליזהר מלעשות הבערה שלא לצורך כדקאמרינן בירושלמי לא תאסור ולא תשרי ומכל מקום על גבי גחלת אסור לפי שיש כבוי עם הבערה דלכולי עלמא האי לא שרי הואיל דאין זה דבר השוה לכל נפש ואפי' למאן דשרי הבערה שלא לצורך כלל בירושלמי היינו לפי שישנו פעמים לצורך אוכל נפש אבל כבוי דלעולם אינו לצורך תקון אוכל נפש ודאי אסור לכולי עלמא בי"ט ורבא דשרי אף על גבי גחלת היינו משום דחשיב ליה דבר השוה לכל נפש דאם היו עשירים צריכין הן לכך:

תליסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה וכו'. ותימה והא ר' אלעזר בן עזריה היה אחר חורבן הבית טובא דהא רבן גמליאל היה נשיא קודם ר' אלעזר בן עזריה ורבן גמליאל היה לאחר חורבן הבית דהא רבן יוחנן בן זכאי היה עושה תקנות מיד לאחר חורבן הבית משום דרבן גמליאל לא הגיעו ימיו להיות נשיא כדאמר משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי ואח"כ רבן גמליאל ואחר כך ר' אלעזר ור' אלעזר לא היה כי אם בן שמנה עשרה שנה כשהיה נשיא ונשיאותו לאחר חורבן ואמרינן בבכורות (דף נג.) דלאחר חורבן נתבטל כל מעשר בהמה [א] ויש לומר דלא נתבטל לאלתר כי אם לאחר זמן אי נמי אפטרופוס של רבי אלעזר בן עזריה שהיה בימי הבית היה מעשר אי נמי לאו דוקא מעשר אלא שהיה נותן למלך בכל שנה העשירית [ב] (נ):

ושלש מחלוקות בדבר מר סבר גזרינן קרצוף וכו'. פירש ר"י דהלכה כר' שמעון שמתיר ודוקא במגררת של עץ דאין עושה חבורה אבל במגררת שלנו שהן של ברזל כ"ע מודו לאסור דפסיק רישיה ולא ימות הוא שתולש שערות [ג]:

משום

עין משפט נר מצוה

צב א מיי' פ"ד מהל' יו"ט הל' ו טוש"ע א"ח סי' תקיא סעיף ד בהג"ה:

צג ב מיי' שם טוש"ע שם:

צד ג מיי' פ"ח מהל' יו"ט הל' יד [ופכ"ב מהל' שבת הל' כג] טוש"ע א"ח סי' תקיט סעיף ה וסי' תקמא סעיף ג:

צה ד מיי' פ"ד מהלכות י"ט הלכה טז סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכג סעיף א:

צו ה מיי' שם פ"ג הל' יב טוש"ע א"ח סי' תקד סעיף א:

צז ו מיי' פ"א מהל' שבת הלכה ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שלז סעיף א:

רבינו חננאל

ר' ירמיה אמר ע"ג חרס מותר. רבה ורב יוסף אמרי אפילו ע"ג חרס אסור משום דמוליד ריחא. וכן סחופי כסא אשיראי. **ואקשינן** עלייהו מ"ש מהדס דתניא מוללו ומריח בו קוטמו ומריח בו. **ופרקינן** גבי הדס ריחא מיהא איתא ואוסופי מוסיף עלה, הכא מוליד ריחא. **רבא אמר ע"ג גחלת** לעשן פירות מותר, מידי דהוו אצליית בשר ע"ג גחלים שאע"פ שתחילתו מכבה וסופו מבעיר שרי. **דרש רב גבי הא קיטורא** שרי, ואמר אמימר אי (איכא) [קיטורא] בידי מעשה אומן הוא ואסור. אי לעשן פירות הא מוליד ריחא ואסור. **ואסיקנא** אמר רב אשי אנא אמריתה ניהליה לרב גביהא ומשמא דגברא (רבא) [רבה] אמריתה ניהליה, והוא רבא דאמר לעשן שרי מידי דהוה בישרא אגומרי. **ומסקנא** דשמעתין לגמר את הבית ר"ג מתיר וחכמים אוסרין, וקי"ל כחכמים. ולעשות מוגמר להריח ולגמר כלים לא איתפריש דשרי. והלכתא בכולהי אסור, בר מעישון הפירות שהוא מותר. **ועושין גדי מקולס בלילי פסחים וחכמים אוסרין.** ירושלמי, תנא אי זהו גדי מקולס, כולו צלי ראשו על כרעיו ועל קרבו. מקצתו שלוק ומקצתו צלי או מבושל אין זה גדי מקולס. לילי יו"ט של פסח עושין עגל מקולס, לילי עצרת ולילי סכות עושין גדי מקולס. **תודוס** איש רומי הנהיג את ישראל לאכול גדי מקולס לילי פסחים, שלחו לו חכמים אילולי לאו תודוס אתה גזרנו עליך נידוי. **תוספתא** שהיו קורין אותן פסחים. ואמרו לו, שהמאכיל לישראל כעין קדשים בחוץ, בר נידוי הוא. [מתני'] **ג' דברים ר' אלעזר בן עזריה מתיר חכמים אוסרין, פרתו היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה.** ירושלמי רב ושמואל דאמרי תרווייהו אפילו להימשך בה חכמים אוסרין. תנא ר' יונה בן פזי דברדיליה, אמרו לו או העבר רצועה מפרתך, או עמוד מבינותינו. אמר רב יוסי בר' בון שהיה מתריס כנגדן. א"ר חנינא פעם אחת יצאת והשחירו שיניו מפני הצומות. תנא לא היתה שלו של שכינתו היתה, וכי נענש אדם על שכינתו, א"ר קיריס ללמדך שכל מי שספק בידו למחות ולא מוחה קלקלה תלויה בו. **ומקרדין את הבהמה ביו"ט.** ת"ר איזהו קירוד, כינים של בהמה, כגון תולעים קטנים תפוסין בעור הבהמה שאי אפשר להסירם אלא בחבורה, קרצוף גדולים ואין עושין חבורה. **וג' מחלוקות בדבר**, ת"ק דהוא ר' אלעזר בן עזריה סבר דבר שאין מתכוין מותר, וקירוד דעביד חבורה, כיון דלא מתכוין הוא שרי, כ"ש קרצוף דלא עביד חבורה. ור' יהודה סבר דבר שאין מתכוין אסור כו'. ורבנן דאמרי אין מקרדין אף לא מקרצפין, סברי לה כר' יהודה ומחמרי. **ואסיקנא** אמר רב נחמן הלכה כר"ש דסבר דבר שאין מתכוין מותר שהרי ר' אלעזר בן עזריה מודי לו.

מסורת הש"ס

(א) [מו"ק י:] ע"ש תוס' ד"ה קיטורי דגרסי בירי ברי"ש, (ב) [שבת קלט.], (ג) פסחים נג. ברכות יט. [תוספת' פ"ב ע"ש], (ד) [עדיות פ"ג מי"ב], (ה) שבת נד:, (ו) [פסחים יא:], (ז) שבת נד:, (ח) [פסחים יא: תוספ' פ"ב], (ט) [עירובין עה. וש"נ], (י) [שבת מא: וש"נ], (כ) [שם וש"נ], (ל) [לקמן בהמביא דף לג:], (מ) [בראשית יט], (נ) [וע"ע תוס' שבת נד: ד"ה הוה וכו' ומש"כ שם על הגליון],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה על גבי וכו' ומאן דשרי סבר דללאו יצתה ולא הוי אב מלאכה והבערה שלא לצורך מותר לעשות ביום טוב ומיהו:

גליון הש"ס

מתני' אבל מקרצפין. עי' שבת דף נג ע"א תוס' ד"ה מהו ליתן ומו"ק דף י ע"ב תוס' ד"ה ואין מוגנין:

לעזי רש"י

אופרונציי"ר [פרונציי"ר]. לקפל (קפלים בשפת הבגד לנוי).

אישטריליי"ר. לסרק במסרק.

מוסף רש"י

תודוס איש רומי. ישראל חשוב שהיה ברומי (פסחים נג.). **גדי מקולס.** צלוי ראשו על כרעיו ועל קרבו כצליית הפסח, דתניא בכילד צולין (פסחים עד.) ר' עקיבא (לפניו ר' טרפון) קורהו מקולס לפי שתולה כרעיו חוצה לו בצלדו כנושא כלי זינו בצלדו, כובע נחשת בגלית (ש"א יז) תרגומו קולסא דנחשא (פסחים נג. וכעי"ז ברכות יט.). **בלילי פסחים.** זכר לפסח שצלוהו שלם, שנאמר בו על כרעיו ועל קרבו (ברכות יט.). **אלמלא תודוס אתה.** אדם חשוב (פסחים נג.). **כעין קדשים.** שהוא קרוב להאכיל את ישראל קדשים בחוץ, שהרואה סבור שהקדישו לשם פסח (ברכות יט.). **מקרצפין.** בכלי ששיניו גסות ואינו עושה חבורה, דחובל בבעלי חיים אב מלאכה היא (פסחים יא:).

מוסף תוספות

א. מפני התקלה א"כ בזמן הבית הוה מעשר ומסתמא בן י"ג שנה היה כשעישר וא"כ מאי קאמר דהוה מעשר כל שתא ושתא דע"כ לא היה בשעת חורבן הבית לכל היותר כי אם בן י"ד או ט"ו. תוס' שבת נד: ד"ה הוה. וע"ש עוד. ב. בשביל מס. תר"פ. ג. דומיא דמה שאמרו (נזיר מב.) נזיר חופף ומפספס אבל לא סורק. רשב"א.